

ПОРЯДОК
міжвідомчої взаємодії суб'єктів виявлення та/або організації
соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих
обставинах, зокрема таких, що можуть загрожувати їхньому життю та
здоров'ю,
Менської міської територіальної громади

Цей Порядок міжвідомчої взаємодії суб'єктів виявлення та/або організації соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема таких, що можуть загрожувати їхньому життю та здоров'ю на території Менської міської територіальної громади (далі – Порядок) розроблено з метою забезпечення виконання норм Сімейного кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Законів України «Про охорону дитинства», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про соціальні послуги», «Про протидію торгівлі людьми», «Про національну поліцію», відповідних підзаконних нормативно-правових актів і забезпечення дій в інтересах кожної дитини.

1. Загальні положення

1. Цей Порядок застосовується структурними підрозділами з питань освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, службою у справах дітей Менської міської ради, установами та закладами системи освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, підрозділами Національної поліції України, іншими закладами, установами й організаціями, які можуть бути залученими до процесу захисту прав та інтересів дитини (надалі – суб'єкти, що здійснюють заходи із виявлення та/або забезпечення соціального захисту дитини) – чинники, передбачені п.5 Порядку забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 585.

2. Терміни, що зазначені в цьому Порядку, вживаються у значенні, визначеному постановами Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 585, №587.

3. Порядок застосовується у випадках виявлення дітей та сімей, які перебувають або мають ризик потрапити у складні життєві обставини, зокрема таких, що можуть загрожувати їхньому життю та здоров'ю, і потребують втручання спеціалістів й організації комплексу заходів щодо захисту прав та інтересів дитини.

4. Передбачені Порядком дії можуть плануватися і виконуватися під час:

- 1) планування та виконання профілактичних заходів;
- 2) виявлення та обліку дітей, яким загрожує небезпека у зв'язку із

жорстоким поведженням, насиллям чи недбалим ставленням до дитини;

3) перебування або ризику потрапляння дитини у складні життєві обставини;

4) проведення оцінки рівня безпеки дитини з метою виявлення загроз її життю або здоров'ю;

5) визначення потреб дитини та її сім'ї;

6) вибору інструментарію та стратегії втручання;

7) визначення впливу на дитину проблемного середовища;

8) моніторингу проблеми, аналізу ефективності застосованих заходів, впливу на стабільність досягнутих результатів.

5. Координація суб'єктів, що здійснюють заходи із виявлення та/або забезпечення соціального захисту дитини, та забезпечення їх взаємодії здійснюється заступником голови з питань діяльності виконавчих органів Менської міської ради відповідно до розподілу обов'язків.

6. Служба у справах дітей Менської міської ради (далі – Служба у справах дітей) готує, оприлюднює та постійно оновлює інформацію про структурні підрозділи, заклади й установи, їх адреси та номери телефонів спеціалістів, до яких необхідно звернутися у разі виявлення дитини без батьківської опіки, дитини у складних життєвих обставинах, випадків жорстокого поведження з дітьми, дитини, життю чи здоров'ю якої загрожує небезпека.

7. Керівники суб'єктів соціальної роботи, суб'єктів, що здійснюють заходи із виявлення та/або забезпечення соціального захисту дитини, зобов'язані:

- ознайомити працівників із цим Порядком;

- ознайомити працівників із переліком контактних телефонів Служби у справах дітей, відділу соціального захисту населення, сім'ї, молоді та охорони здоров'я Менської міської ради, Комунальної установи «Менський міський центр соціальних служб» Менської міської ради (далі – КУ ММЦСС), органу Національної поліції України, за якими необхідно повідомити про дитину, яка зазнала жорстокого поведження, дитину, життю чи здоров'ю якої загрожує небезпека, дитину, залишену без батьківської опіки;

- забезпечувати доступ працівників і відвідувачів організації, закладу, установи до довідково-інформаційних матеріалів щодо попередження жорстокого поведження з дітьми та попередження насильства в сім'ї.

8. Із метою забезпечення своєчасного надання спектру необхідних послуг дитині, яка постраждала від жорстокого поведження або життю чи здоров'ю якої загрожує небезпека, та її сім'ї (за наявності сім'ї) відповідно до їхніх потреб, Службою у справах дітей утворюється міждисциплінарна команда із загалу працівників суб'єктів виявлення та/або забезпечення соціального захисту дітей, до повноважень яких належать надання послуг дітям і їхнім сім'ям, організація соціального захисту дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, і надання підтримки її сім'ї (у разі наявності сім'ї) та затверджується Положення про діяльність міждисциплінарної команди.

Положення про діяльність міждисциплінарної команди й персональний склад міждисциплінарної команди за поданням керівників Служби у справах

дітей, відділу соціального захисту населення, сім'ї, молоді та охорони здоров'я Менської міської ради, закладу освіти, медичного закладу, інших суб'єктів виявлення та/або забезпечення соціального захисту дітей, до повноважень яких належить надання послуг дітям та сім'ям із дітьми, погоджується на засіданні Комісії з питань захисту прав дитини.

Персональний склад міждисциплінарної команди переглядається щороку й може змінюватися за необхідності залучення додаткових вузькопрофільних фахівців (залежно від потреби) під час розгляду і планування конкретного випадку.

9. Після затвердження складу міждисциплінарної команди кожен керівник суб'єкта виявлення та/або забезпечення соціального захисту дітей, спеціаліст якого увійшов до складу міждисциплінарної команди, видає наказ про обов'язок члена міждисциплінарної команди реагувати на запити й повідомлення Служби у справах дітей та брати участь у розробці індивідуального плану соціального захисту дитини і плану соціального супроводу / індивідуального плану надання послуг її сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах, періодичного перегляду та коригування планів, а також моніторингу їх виконання, і ознайомлює з наказом члена міждисциплінарної команди.

2. Виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, та прийняття рішення про надання соціальних послуг дитині та її сім'ї

1. До основних критеріїв визначення складних життєвих обставин належать:

- відсутність умов для виховання дітей (відсутність місця проживання, незадовільні житлово-побутові умови, відсутність роботи в батьків, схильність / залежність батьків до вживання алкогольних та/або психотропних речовин тощо);
- неналежне виконання батьками або особами, що їх замінюють, своїх батьківських обов'язків, відсутність уваги батьків до навчання дитини в школі, проведення позашкільного часу;
- неналежний догляд за дитиною (брудний одяг, тіло та волосся, одяг не по сезону, ознаки недоїдання), не забезпечений належний медичний догляд, агресивна поведінка, замкнутість;
- інвалідність у дитини, у батьків або одного з них, яка перешкоджає належному виконанню батьківських обов'язків, невиконання рекомендованої лікарями програми лікування та реабілітації;
- постійні конфлікти в сім'ї (між батьками, між батьками і дітьми, між родичами), розлучення батьків;
- жорстоке поводження з дитиною, насильство в сім'ї, повернення батьків, родичів із місць позбавлення волі;
- учинення дітьми чи батьками кримінальних злочинів, умисних правопорушень;
- проживання в одному помешканні кількох сімей, інші обставини, що негативно впливають на виконання батьківських обов'язків та призводять до неналежного догляду за дитиною;

- безробіття батьків, малозабезпеченість сім'ї.

2. Виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, або мають ознаки складних життєвих обставин, здійснюють КУ ММЦСС, Служба у справах дітей, виконавчі органи Менської міської ради з питань освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, органи Національної поліції, установи та заклади освіти, охорони здоров'я, старости Менської міської територіальної громади, ЦНАП, Менський територіальний центр надання соціальних послуг, інші підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання й релігійні організації, фізичні особи.

3. Виявлення дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, має ознаки складних життєвих обставин або має ризик потрапити у складні життєві обставини, може бути здійснено шляхом повідомлення (усного, письмового, е/поштою чи телефонного) громадян, родичів, службових осіб, працівників дитячих закладів та установ, отримання інформації із засобів масової інформації або самозвернення дитини.

4. Особи, котрим стало відомо про дитину, яка перебуває в складних життєвих обставинах, має ознаки складних життєвих обставин або має ризик потрапити у складні життєві обставини, повинні невідкладно повідомити про це Службу у справах дітей за телефоном 0635066476 або КУ ММЦСС за телефоном 2-11-33, 3-10-07.

Повідомлення може бути надано письмово чи усно, телефоном безпосередньо до Служби у справах дітей, ЦСС, листом через поштове відділення, листом на електронну адресу Служби у справах дітей – ssdradamena@ukr.net, ЦСС – chaykiMena@gmail.com, **mmcssdmradamena@ukr.net**, повідомленням через Інтернет.

Суб'єкт виявлення та/або організації соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, котрому в результаті його діяльності стало відомо про сім'ю з дітьми, що може потрапити у складні життєві обставини, або сім'ю, яка перебуває у складних життєвих обставинах, протягом трьох робочих днів повинен надіслати повідомлення до відділу соціального захисту населення, сім'ї, молоді та охорони здоров'я Менської міської ради, центру соціальних служб за формою, встановленою Мінсоцполітики, для організації оцінювання потреб дитини, та копію повідомлення до Служби у справах дітей (додаток 1).

5. Наявність у дитини / сім'ї складних життєвих обставин встановлюється фахівцями центру з залученням суб'єктів соціальної роботи шляхом розгляду й аналізу поданої / отриманої інформації / заяви, відвідування сім'ї, бесіди з батьками, із дитиною, якщо вона досягла такого віку і рівня розвитку, що може висловити свою думку, бесіди із сусідами, родичами, педагогічними працівниками (якщо дитина відвідує навчальний заклад), спостереження.

6. Спеціаліст Служби у справах дітей, який отримав повідомлення, зобов'язаний невідкладно (після отримання повідомлення) зареєструвати його у спеціальному реєстрі (журнал обліку звернень і повідомлень стосовно дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема таких, що можуть

загрожувати їхньому життю та здоров'ю) і передати інформацію відділу сім'ї та соціального захисту населення, яке зобов'язане невідкладно зареєструвати інформацію у спеціальному реєстрі (журнал обліку звернень і повідомлень стосовно дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема таких, що можуть загрожувати їхньому життю та здоров'ю) й організувати оцінювання потреб дитини.

У реєстрі (журналі реєстрації) вказується засіб отримання повідомлення та джерело.

7. Директор ЦСС, отримавши інформацію про дитину / сім'ю, яка перебуває у складних життєвих обставинах, протягом одного робочого дня дає доручення ФСР здійснити оцінку потреб дитини та її сім'ї за місцем проживання / перебування.

8. Отримавши доручення, ФСР протягом п'яти робочих днів повинен здійснити оцінку потреб дитини та її сім'ї, скласти відповідний акт за формою, затвердженою наказом Мінсоцполітики від 13 липня 2018 р. №1005 (додаток 2), та заповнити соціальну картку сім'ї / особи (додаток 3).

Оцінка потреб дитини та її сім'ї здійснюється відповідно до Методичних рекомендацій, затверджених Мінсоцполітики.

9. У разі не підтвердження інформації про складні життєві обставини дитини та її сім'ї фахівець із соціальної роботи центру, що здійснював оцінку потреб дитини та її сім'ї, складає відповідний акт та робить відмітку про не підтвердження інформації про складні життєві обставини дитини / сім'ї в реєстрі (журналі), у якому було зареєстроване повідомлення, та заповнює соціальну картку сім'ї / особи. Акт і соціальну картку сім'ї / особи передає в архів, а висновок оцінки потреб не пізніше двох робочих днів після проведення оцінки потреб дитини та її сім'ї передає Службі у справах дітей.

10. Служба у справах дітей, отримавши висновок про не підтвердження складних життєвих обставин, робить відповідну відмітку в реєстрі (журналі), де було зареєстроване повідомлення, а копію акту передає в архів.

11. У разі підтвердження складних життєвих обставин, у сім'ї, де порушуються права дитини, оригінали акту передаються до відділу соціального захисту населення, сім'ї, молоді та охорони здоров'я Менської міської ради для прийняття рішення про надання соціальних послуг, а їх копії передаються Службі у справах дітей для постановки на облік дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах.

12. Начальник відділу соціального захисту населення, сім'ї, молоді та охорони здоров'я Менської міської ради або уповноважена ним особа (відповідно до розподілу обов'язків) приймає рішення про надання соціальних послуг. Копія відповідного рішення передається до ЦСС.

У ЦСС відкривається особова справа сім'ї, яка перебуває у складних життєвих обставинах. Керівник ЦСС видає наказ про надання соціальних послуг сім'ї, призначає фахівця, відповідального за їх надання та, з метою надання підтримки у подоланні складних життєвих обставин, протягом п'яти робочих днів укладає із сім'єю відповідний договір.

13. Служба у справах дітей за місцем проживання (перебування) дитини після отримання від ЦСС повідомлення щодо підтвердження інформації про складні життєві обставини, у яких перебуває дитина та її сім'я (у разі наявності), і копії акту оцінки потреб дитини та її сім'ї протягом п'яти робочих днів приймає рішення про взяття дитини на облік дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, і видає відповідний наказ.

14. Інформація про дитину, яка перебуває у складних життєвих обставинах, вноситься до відповідного журналу обліку та Банку даних про дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, та сім'ї потенційних усиновителів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів шляхом заповнення електронної обліково-статистичної картки дитини, що ведеться за формою, встановленою Мінсоцполітики.

15. Протягом п'яти робочих днів після підписання договору про надання соціальних послуг ФСР складає індивідуальний план надання соціальних послуг відповідно до Державних стандартів. До складання плану залучається сім'я та суб'єкти надання соціальних послуг (за потреби). План складається у двох примірниках, узгоджується із суб'єктами надання послуг (за потреби) і сім'єю.

16. Один примірник плану соціальної послуги залишається в ЦСС в особовій справі, другий примірник передається сім'ї для ознайомлення й підписання.

17. Суб'єкти соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю і суб'єкти надання соціальних послуг, які залучені до плану соціального супроводу сім'ї, ознайомлюються із планом соціального супроводу та забезпечують виконання плану супроводу в частині, яка їх стосується, із залученням установ і організацій, що належать до сфери їх управління.

18. У разі, коли соціального супроводу потребує дитина, яка проживає в сім'ї, де порушуються її права, дитина-сирота чи дитина, позбавлена батьківського піклування, ФСР протягом одного робочого дня передає інформацію до Служби у справах дітей.

19. Служба у справах дітей протягом 7 робочих днів із дати отримання інформації складає індивідуальний план соціального захисту дитини та подає його на розгляд Комісії з питань захисту прав дитини. Якщо є необхідність, до складання індивідуального плану соціального захисту дитини залучається міждисциплінарна команда.

20. Один примірник індивідуального плану соціального захисту дитини залишається в Службі у справах дітей для моніторингу та контролю його виконання, другий примірник індивідуального плану соціального захисту дитини передається в електронній формі на електронну адресу відділу соціального захисту населення, сім'ї, молоді та охорони здоров'я Менської міської ради для організації його виконання.

21. На постійній основі здійснюється взаємоінформування про стан виконання індивідуального плану надання соціальних послуг, індивідуального плану соціального захисту дитини із внесенням змін (за потреби).

22. У разі завершення або припинення надання соціальних послуг, ЦСС

надсилає відділу соціального захисту населення, сім'ї, молоді та охорони здоров'я Менської міської ради відповідне повідомлення.

3. Виявлення дітей, які постраждали від жорстокого поводження, життю або здоров'ю яких загрожує небезпека, і прийняття рішення про надання соціальних послуг дитині та її сім'ї

1. Юридичні та фізичні особи, яким стало відомо про дитину, котра постраждала від жорстокого поводження або життю чи здоров'ю якої загрожує небезпека, та у разі виявлення будь-яких фактів, які містять інформацію про загрозу життю і здоров'ю дитини, вчинення насильства або його загрози, жорстоке поводження з дитиною, зобов'язані **невідкладно** повідомити Службу у справах дітей Менської міської ради за номером телефону 0635066476, орган Національної поліції за телефоном **102** або підпорядкований підрозділ територіального органу Державної служби надзвичайних ситуацій за номером телефону **101** та забезпечити надання екстреної медичної допомоги, якщо дитина її потребує, шляхом виклику бригади швидкої медичної допомоги за номером телефону **103** чи медичного працівника будь-якого медичного закладу за місцем виявлення дитини.

Органи Національної поліції зобов'язані протягом доби **офіційно** проінформувати Службу у справах дітей про виявлену дитину для організації її соціального захисту.

2. Служба у справах дітей, отримавши повідомлення про дитину, яка залишилася без батьківського піклування, постраждала від жорстокого поводження або життю чи здоров'ю якої загрожує небезпека, реєструє повідомлення в журналі обліку повідомлень про дітей, які залишилися без батьківського піклування, та повинна з'ясувати місце знаходження дитини, її вік, відомості про батьків або осіб, які їх замінюють, обставини, за яких дитина залишилася без батьківського піклування, прізвище, ім'я, по батькові та адресу особи, від якої надійшло повідомлення, та отримати іншу інформацію, що має істотне значення.

Спеціаліст Служби у справах дітей, який отримав повідомлення та зареєстрував його, **невідкладно** повідомляє про це начальнику Служби у справах дітей. Керівник Служби у справах дітей або уповноважений ним спеціаліст, негайно повідомляє про отриману інформацію уповноважений підрозділ органу Національної поліції, ЦСС, представника закладу охорони здоров'я, які є членами міждисциплінарної команди, та організовує їх негайний виїзд за місцем перебування дитини, де **невідкладно** проводять оцінку рівня безпеки дитини відповідно до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866. У разі необхідності до проведення оцінки додатково залучаються фахівці закладів освіти, відділу соціального захисту населення, сім'ї, молоді та охорони здоров'я Менської міської ради й інші спеціалісти за потребою.

Проведення оцінки рівня безпеки дитини є обов'язковим у випадках незабезпечення дитини батьками чи особами, які їх замінюють, належним

харчуванням, необхідною медичною допомогою, відповідним для віку доглядом, залишення дитини віком до семи років або дитини у безпорадному стані (хворої, з обмеженням життєдіяльності тощо) у приміщенні, громадському або іншому місці без нагляду осіб, які досягли 14 років, залишення дитини віком до десяти років більше ніж на півгодини на вулиці без відповідного для природно-кліматичних умов одягу або без дотримання відповідного для віку температурного режиму, залишення дитини під наглядом осіб з наявними ознаками алкогольного чи наркотичного сп'яніння, перебування під дією психоактивних речовин, вираженого психічного розладу, неадекватним станом батьків дитини, що є прямою загрозою її життю та здоров'ю або її оточенню, обставинами стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій, збройних конфліктів тощо.

3. За результатами проведення оцінки рівня безпеки дитини складається відповідний акт (додаток 4) (додаток 10 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866).

4. Якщо в результаті оцінки рівня безпеки дитини буде виявлено чи підтверджено факти загрози її життю чи здоров'ю, дитина може бути негайно оглянута сімейним лікарем, направлена до закладу охорони здоров'я для обстеження й надання необхідної медичної допомоги, зокрема лікування в стаціонарних умовах, та документування факту жорстокого поводження з нею або може бути тимчасово влаштована, зокрема в сім'ю родичів або знайомих, сім'ю патронатного вихователя, центру соціально-психологічної реабілітації дітей, для забезпечення отримання нею послуги із соціально-психологічної реабілітації згідно з програмою, затвердженою Мінсоцполітики.

5. У разі потреби Служба у справах дітей того ж дня подає виконавчому комітету Менської міської ради клопотання про невідкладне відібрання дитини в батьків або осіб, які їх замінюють.

Після вирішення питання про тимчасове влаштування дитини ФСР протягом п'яти робочих днів проводить оцінку потреб дитини та її сім'ї і складає відповідний акт. Оригінал акту в день його складання передається до відділу соціального захисту населення, сім'ї, молоді та охорони здоров'я Менської міської ради для прийняття рішення про надання соціальних послуг, а його копія передається Службі у справах дітей для постановки на первинний облік дитини і складання індивідуального плану соціального захисту дитини.

6. Начальник відділу соціального захисту населення, сім'ї, молоді та охорони здоров'я Менської міської ради або уповноважена ним особа (відповідно до розподілу обов'язків) протягом трьох робочих днів приймає рішення про надання соціальних послуг і вносить інформацію в Реєстр отримувачів соціальних послуг. Копія відповідного рішення наступного дня після прийняття рішення передається до ЦСС.

У ЦСС відкривається особова справа сім'ї, яка перебуває у складних життєвих обставинах. Директор ЦСС видає наказ про надання соціальних послуг, призначає фахівця, відповідального за їх здійснення, який із метою

надання підтримки в подоланні складних життєвих обставин готує та протягом п'яти робочих днів укладає із сім'єю відповідний договір.

7. Служба у справах дітей за місцем проживання (перебування) дитини після збору інформації про дитину, передбаченої підпунктом 1 п. 15 Порядку забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема дітей, які постраждали від жорстокого поводження, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 585, протягом семи робочих днів приймає рішення про взяття дитини на облік дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, та видає відповідний наказ.

8. Інформація про дитину, яка перебуває у складних життєвих обставинах, вноситься до відповідного журналу обліку й Банку даних про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновителів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів шляхом заповнення електронної обліково-статистичної картки дитини, що ведеться за формою, встановленою Мінсоцполітики.

9. Начальник служби у справах дітей збирає міждисциплінарну команду, яка протягом п'яти робочих днів після взяття дитини на облік на основі результатів проведеної оцінки потреб дитини та її сім'ї, за формою, затвердженою Мінсоцполітики, розробляє індивідуальний план соціального захисту дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах (далі – індивідуальний план), що відповідає її інтересам, та подає на затвердження Комісії із захисту прав дитини.

У процесі виконання планів Служба у справах дітей здійснює моніторинг їх виконання, систематично переглядаючи й коригуючи ці плани (за потреби). Суб'єкти соціальної роботи, які є виконавцями плану, щоквартально подають інформацію про стан виконання даного плану соціального захисту.

У разі виникнення потреби індивідуальний план може переглядатися раніше встановленого терміну.

У разі потреби залежно від складності випадку, міждисциплінарна команда може ініціювати розгляд питання щодо соціального захисту дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, на засіданні Комісії з питань захисту прав дитини.

10. Функції з координації діяльності щодо реалізації індивідуального плану виконує Служба у справах дітей. Із цією метою керівник Служби у справах дітей призначає відповідального спеціаліста координатором, про що видає відповідний наказ.

11. План надання соціальних послуг сім'ї/дитині, розроблений міждисциплінарною командою, передається до ЦСС для надання соціальних послуг сім'ї/дитині відповідно до укладеного договору. Звіт про виконання плану передається до служби у справах дітей.

12. У разі зміни місця проживання (перебування) дитини, взятої на облік, її батьків або одного з них, із ким проживає дитина, Служба у справах дітей за попереднім місцем проживання (перебування) дитини в п'ятиденний строк після

отримання інформації про зміну місця проживання надсилає до Служби у справах дітей за її новим місцем проживання (перебування) повідомлення, до якого додається копія індивідуального плану для врахування потреб дитини під час складання нового індивідуального плану.

13. Служба у справах дітей за новим місцем проживання (перебування) дитини ставить дитину на облік, залучає міждисциплінарну команду, яка здійснює оцінку потреб дитини, розробляє індивідуальний план соціального захисту дитини та план соціального супроводу її сім'ї, здійснює моніторинг їх виконання та систематично переглядає й коригує зазначені плани.

4. Виявлення дітей з ознаками порушення здоров'я та/або обмеженням життєдіяльності

1. Основними видами порушень функцій організму в дітей, що можуть бути підставою для встановлення їм інвалідності, та на які потрібно звертати увагу ФСР, є:

- порушення психічних функцій (сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, інтелекту, емоцій, волі, свідомості, поведінки, психомоторних функцій);
- порушення мови і мовних функцій (усної та письмової, вербальної і невербальної мови, порушення голосоутворення тощо);
- порушення сенсорних функцій (зору, слуху, нюху, дотику, тактильної, больової, температурної та інших видів чутливості);
- порушення статодинамічної функції (рухових функцій голови, тулуба, кінцівок, статичної, координації рухів);
- порушення функцій кровообігу, дихання, травлення, виділення, кровотворення, обміну речовин і енергії, внутрішньої секреції, імунітету;
- порушення, зумовлені фізичним каліцтвом (деформація обличчя, голови, тулуба, кінцівок, що призводить до зовнішньої потворності, аномальні отвори шлунково-кишкового, сечовидільного, дихального трактів, порушення розмірів тіла).

За виявлення в дитини хоч одного із вищеперерахованих порушень функцій організму ФСР повинен звернути на це увагу батьків дитини / її законних представників та запропонувати їм звернутися до сімейного лікаря/лікаря-педіатра), із яким у них підписана декларація про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу або до закладу охорони здоров'я, за яким вони закріплені територіально, для проведення медичного обстеження дитини.

Порекомендувати батькам за наміру направити дитину (2-18 років) до закладу освіти звернутися до Менського інклюзивно-ресурсного центру для проведення комплексної оцінки з метою визначення особливих освітніх потреб дитини та розроблення рекомендацій щодо освітньої програми.

Порекомендувати батькам дитини звернутися до управління соціального захисту для направлення на реабілітацію до Чернігівського реабілітаційного центру «Відродження».

2. Відповідно до Порядку встановлення лікарсько-консультативними комісіями інвалідності дітям, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.11.2013 № 917 «Деякі питання встановлення лікарсько-

консультативними комісіями інвалідності дітям», першим лікарем, до якого мають звернутися батьки / законні представники дитини або сама дитина, у разі досягнення нею 14-річного віку, є лікар, який надає первинну медичну допомогу (сімейний лікар, лікар-педіатр).

Лікар первинної медичної допомоги повинен організувати медичне обстеження дитини в межах своєї компетенції, направити для подальшого консультування до профільного спеціаліста вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги для підтвердження діагнозу та здійснення лікування, необхідних досліджень, оцінки соціальних потреб дитини, визначити клініко-функціональний діагноз із подальшим направленням на лікарсько-консультативну комісію (далі – ЛКК).

У разі отримання результатів, що підтверджують стійкий розлад функцій організму дитини, зумовлений захворюваннями, травмою (її наслідками) або вродженими вадами, що призводять до обмеження життєдіяльності дитини, лікар надає визначений законодавством перелік документів та направлення на ЛКК із метою встановлення дитині категорії «дитина з інвалідністю» або «дитина з інвалідністю підгрупи А».

Медико-соціальна експертиза проводиться ЛКК, що функціонує в Чернігівському обласному закладі охорони здоров'я – Чернігівська обласна дитяча лікарня.

У разі встановлення дитині інвалідності ЛКК готує за формою, затвердженою МОЗ України, відповідний медичний висновок та складає індивідуальну програму реабілітації дитини з інвалідністю, де визначаються реабілітаційні заходи, їх обсяги, строки проведення та виконавці. Батьки / законні представники дитини залучаються ЛКК до складання індивідуальної програми реабілітації дитини, вони можуть надавати свої рекомендації і підписують її.

Медичний висновок у триденний строк надається/надсилається до управління соціального захисту населення. Оригінал індивідуальної програми реабілітації дитини надається батькам / законним представникам дитини, її копія надсилається також сімейному лікарю (до закладу охорони здоров'я, за яким вони закріплені територіально) і управлінню соціального захисту населення.

Спеціалісти центру надання адміністративних послуг повинні проконсультувати батьків / законних представників дитини, які документи їм необхідно подати для призначення державної соціальної допомоги на дитину з інвалідністю. Відповідно до індивідуальної програми реабілітації дитини, Управління соціального захисту видає направлення до реабілітаційної установи, забезпечує технічними та іншими засобами реабілітації (ставить на облік для забезпечення засобами реабілітації) і направляє відповідне повідомлення й копію індивідуальної програми реабілітації ЦСС/відділу соціального захисту сім'ї, молоді та охорони здоров'я задля організації надання базових соціальних послуг.

Окремі випадки міжвідомчої взаємодії органу місцевого самоврядування та закладів, установ, організацій із питань соціального захисту дітей та їхніх сімей,

органів національної поліції, надавачів послуг щодо випадків виявлення дітей з порушеннями розвитку або інвалідністю визначені в Протоколах міжвідомчої взаємодії (додатки 5-8).

5. 5. Інші випадки виявлення дитини та повідомлення з метою організації її соціального захисту

1. У разі виявлення дитини, яка постраждала від торгівлі людьми, необхідно **невідкладно** повідомити працівнику Служби у справах дітей за номером телефону відповідальної особи 0635066476 та органам Національної поліції за номером телефону **102**, уповноваженій особі при Менській міській раді.

Служба у справах дітей **протягом доби** зобов'язана повідомити про виявлену дитину, яка постраждала від торгівлі людьми, відділ соціального захисту сім'ї, молоді та охорони здоров'я Менської міської ради.

Повідомлення про виявлену дитину, яка постраждала від торгівлі людьми, може бути надано письмово чи усно, телефоном безпосередньо до Служби у справах дітей, ЦСС, листом на електронну адресу Служби у справах дітей або відділ соціального захисту сім'ї, молоді та охорони здоров'я.

Відділ соціального захисту сім'ї, молоді та охорони здоров'я ставить на облік дитину, яка постраждала від торгівлі людьми, та видає рішення про надання дитині соціальних послуг, вносить інформацію в Реєстр отримувачів соціальних послуг. Рішення про надання соціальних послуг наступного дня після прийняття передається Службі у справах дітей для складання індивідуального плану соціального захисту дитини і ЦСС для оцінки потреб дитини та її сім'ї й організації соціального супроводу дитини та її сім'ї, надання їм соціальних послуг.

2. Служба у справах дітей і ЦСС, отримавши рішення відділу соціального захисту населення, сім'ї, молоді та охорони здоров'я, діють відповідно до підпунктів 3.7-3.11 цього Порядку.

3. Коли у зверненні стосовно дитини вбачається склад адміністративного правопорушення чи злочину, необхідно невідкладно (у строк, що не перевищує однієї доби) повідомити працівнику Служби у справах дітей за телефоном 0635066476 та органам Національної поліції за телефоном **102**.

Служба у справах дітей діє відповідно до підпунктів 3.7-3.11 цього Порядку.

4. У разі, коли загроза життю або здоров'ю дитини пов'язана з обставинами стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, необхідно **невідкладно** повідомити підпорядкованому підрозділу територіального органу Державної служби надзвичайних ситуацій за номером телефону **101** та працівнику Служби у справах дітей за номером телефону 0635066476.

Служба у справах дітей діє відповідно до підпунктів 3.7-3.11 цього Порядку.

5. У разі, коли без завчасного попередження дитина з невідомих причин не з'явилася в закладі освіти, до якого вона зарахована для здобуття дошкільної, початкової, базової середньої або профільної середньої освіти, адміністрація закладу з'ясовує причини відсутності дитини на заняттях / уроках шляхом телефонної розмови з батьками дитини чи особами, які їх замінюють,

відвідування дитини вдома, спілкування з друзями, родичами дитини. Якщо адміністрація закладу має підстави вважати, що життю або здоров'ю дитини може загрожувати небезпека, адміністрація зобов'язана **невідкладно** (у строк, що не перевищує однієї доби) повідомити, зокрема за допомогою телефонного зв'язку, про таку дитину представнику Служби у справах дітей за місцем її проживання та органам Національної поліції. Служба у справах дітей разом із підрозділом органу Національної поліції повинна з'ясувати причини невідвідування дитиною закладу освіти та встановити, чи потрібна допомога дитині та її сім'ї.

Служба у справах дітей діє відповідно до підпунктів 3.7-3.11 цього Порядку.

6. У разі, коли працівники закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту дітей та інших закладів й установ у взаємодії з дитиною виявляють у неї видимі тілесні ушкодження, пригнічений психоемоційний стан, інші ознаки, що можуть свідчити про жорстоке поводження з дитиною, вони повинні **невідкладно** звернутися до Служби у справах дітей та органів Національної поліції з метою організації заходів невідкладного реагування (огляду дитини сімейним лікарем, направлення дитини до медичного закладу для обстеження та документування ознак насилля, лікування у разі потреби, роботи з дитиною психолога, вилучення дитини із сім'ї (за потребою) та тимчасового її влаштування тощо), зокрема проведення оцінки рівня безпеки дитини.

Служба у справах дітей діє відповідно до підпунктів 3.7-3.11 цього Порядку.

7. У всіх випадках виявлення дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах або такої, у якої може існувати загроза життю і здоров'ю, якщо немає можливості повідомити працівника Служби у справах дітей чи поліцію, необхідно **невідкладно** звернутися до старости села, що входить до складу Менської міської територіальної громади або фахівця центру соціальних служб, які зобов'язані негайно вжити заходів для забезпечення безпеки дитини (забезпечення їжею і теплом, тимчасове влаштування під нагляд родичів, знайомих, огляд сімейним лікарем, фельдшером, іншим медичним працівником та надання медичної допомоги за потреби), і протягом доби повідомити про дитину працівнику Служби у справах дітей та органу Національної поліції.

Якщо дитина потребує медичної допомоги, староста або ФСР зобов'язаний негайно організувати забезпечення надання екстреної медичної допомоги дитині шляхом виклику екстреної медичної допомоги або сімейного лікаря, медичного працівника медичного закладу та доставки дитини до медичного закладу.

8. Усі повідомлення здійснюються з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом.

6. Завдання суб'єктів, що здійснюють заходи із виявлення та/або соціального захисту дитини в організації допомоги дітям, які постраждали від жорстокого поводження, життю або здоров'ю яких загрожують небезпека

1. Керівник кожного суб'єкта, що здійснює заходи з виявлення та/або забезпечення соціального захисту дитини, зобов'язаний забезпечувати ефективну взаємодію своїх працівників з іншими суб'єктами та фахівцями у разі необхідності надання допомоги дитині та її сім'ї.

2. Кожен суб'єкт, що здійснює заходи з виявлення та/або забезпечення соціального захисту дитини, веде облік виявлених дітей, які постраждали від жорстокого поводження або життю чи здоров'ю яких загрожує небезпека; своєчасно вносить відомості про виявлені факти у спеціальний журнал (програму, якщо вона є), дату, час і прізвище, ім'я по батькові спеціаліста Служби у справах дітей, якому повідомлено про виявлені факти.

3. Кожному спеціалісту, який працює з дітьми, видається спеціальна пам'ятка з ознаками, характерними для складних життєвих обставин та ризиків, що можуть їх спричинювати, а також з телефонами, за якими необхідно передати інформацію про виявлену дитину із зазначеними ознаками.

4. Орган Національної поліції зобов'язаний:

- цілодобово приймати інформацію (зокрема й усну) про дітей, яким загрожує небезпека, працівниками усіх підрозділів і вживати невідкладних заходів реагування (виїзд на місце перебування дитини, повідомлення Служби у справах дітей, виклик екстреної медичної допомоги, розшук батьків дитини, проникнення до житла, де знаходиться дитина тощо);

- у невідкладних випадках, пов'язаних із виникненням безпосередньої загрози життю або здоров'ю дитини, або за наявності підстав вважати, що така загроза існує, забезпечити проникнення до житла чи іншого приміщення (володіння) особи без її згоди або вмотивованого рішення суду;

- за наявності ознак кримінального правопорушення внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, у зв'язку з чим вживаються подальші слідчі (розшукові) дії;

- здійснювати заходи профілактичного характеру з метою попередження випадків жорстокого поводження з дітьми та насилля.

5. Служба у справах дітей.

Служба у справах дітей є основним координаційним органом щодо організації соціального захисту дитини, залишеної без піклування батьків, дитини, життю і здоров'ю якої загрожує небезпека. У разі отримання повідомлення про дитину, залишену без батьківського піклування, або виявлення фактів, які вказують на загрозу життю і здоров'ю дитини, Служба у справах дітей зобов'язана:

- вжити заходів для безпеки дитини, спільно зі спеціалістами медичного закладу, органів Національної поліції, фахівцями центру соціальних служб оцінити рівень безпеки дитини, за потреби вжити заходів тимчасового влаштування дитини в безпечне сімейне середовище;

- після вжиття невідкладних заходів для забезпечення безпеки дитини, у разі підтвердження загрози життю і здоров'ю дитини, того ж дня подати виконавчому комітету Менської міської ради клопотання про невідкладне відібрання дитини в батьків або осіб, які їх замінюють;

- підготувати письмову інформацію для органів прокуратури за місцем проживання дитини про відібрання дитини в батьків або осіб, які їх замінюють, якщо орган опіки та піклування прийняв рішення про відібрання дитини в батьків;

- у семиденний строк після прийняття рішення про відібрання дитини в батьків звернутися до суду з позовом про позбавлення батьків чи одного з них батьківських прав, про відібрання дитини в матері, батька без позбавлення батьківських прав;

- поставити дитину на облік дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

- зібрати (у разі потреби) та підготувати відповідні документи щодо надання дитині статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування;

- передати інформацію про дитину до відділу соціального захисту населення, сім'ї, молоді та охорони здоров'я для організації надання необхідних соціальних послуг;

- організувати влаштування дитини в сімейні форми виховання;

- здійснити заходи щодо забезпечення збереження житла та майна для дитини;

- здійснювати контроль за умовами утримання, виховання та розвитку дітей у сім'ях опікунів, піклувальників, прийомних сім'ях, ДБСТ, сім'ях патронатних вихователів, в інституційних закладах.

6. Центр соціальних служб

У разі отримання повідомлення про дитину, яка перебуває або може потрапити у складні життєві обставини, фахівець центру зобов'язаний:

- здійснити оцінку потреб дитини та її сім'ї;

- у разі підтвердження складних життєвих обставин, передати копію акту оцінки потреб дитини та її сім'ї до Служби у справах дітей для взяття дитини на облік, до відділу соціального захисту населення, сім'ї, молоді та охорони здоров'я для прийняття рішення про надання соціальних послуг;

- організувати надання необхідних соціальних послуг дитині та її сім'ї;

- активізувати родинне та соціальне оточення дитини та громади;

- забезпечити соціальний супровід дитини та її сім'ї із застосуванням технології ведення випадку з метою подолання або мінімізації складних життєвих обставин.

7. Заклади освіти зобов'язані забезпечити:

- організацію роботи психологічної служби та соціально-педагогічного патронажу з дітьми та їхніми батьками;

- проведення з батьками та іншими учасниками освітнього процесу роз'яснювальної та виховної роботи із запобігання, протидії негативним наслідкам жорстокого поводження з дітьми, залишення дитини в небезпеці;

- у разі, якщо дитина не відвідує навчальний заклад без завчасного попередження, якщо батьки, особи, які їх замінюють, не з'являються в навчальному закладі, не відвідують батьківські збори та не відповідають на дзвінки або листи закладу освіти протягом чверті (семестру) вихователь, класний керівник, куратор групи чи класу:

- невідкладно з'ясовує у строк, що не перевищує однієї доби, причини відсутності дитини без завчасного попередження на заняттях / уроках відповідно

до їх розкладу;

- налагоджує контакт із батьками та родичами дитини (зокрема в телефонному режимі), безпосередньо з дитиною, проводить бесіду з батьками (особами, які їх замінюють), визначає сильні сторони та ресурси родини, які можуть бути спрямовані на вирішення проблеми, подолання складних життєвих обставин;

- складає план роботи з дитиною та її батьками, залучає до його виконання вчителів, соціального педагога, медпрацівника, психолога та інших працівників закладу;

- залучає до роботи з дитиною необхідних спеціалістів інших установ, закладів, організацій із метою забезпечення максимально необхідного пакету послуг відповідно до потреб дитини;

- інформує соціального педагога про ознаки чи факти, що свідчать про небезпеку потрапляння дитини у складні життєві обставини та про вжитті заходи;

- у разі ускладнення або виникнення нових обставин, які впливають на стан дитини, чи обставин, що загрожують життю і здоров'ю дитини, негайно інформує керівництво закладу, Службу у справах дітей, орган Національної поліції.

8. Заклади охорони здоров'я зобов'язані:

- прийняти дітей (зокрема на цілодобове перебування), яким загрожує небезпека, надати їм необхідну медичну, психологічну (за наявності в закладі охорони здоров'я психолога) допомогу та задокументувати факти жорстокого поводження з дітьми;

- своєчасно виявляти сімейними лікарями, іншими працівниками закладу охорони здоров'я дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах чи мають їх ознаки;

- здійснювати роз'яснювальну роботу з батьками щодо захисту дітей, усунення ризиків, пов'язаних із недбалим ставленням;

- повідомляти Службу у справах дітей та орган Національної поліції про ознаки жорстокого поводження чи будь-якого виду насильства стосовно дитини або загрози їх вчинення, завдання шкоди життю та здоров'ю дитини;

- спрямовувати зусилля працівників закладів охорони здоров'я на виявлення на ранньому етапі ознак складних життєвих обставин, у яких перебуває дитина чи її сім'я, та швидкого реагування на виявлені факти.

9. У разі виявлення будь-яких фактів, які містять інформацію про загрозу життю і здоров'ю дитини через вчинення насильства або його реальної загрози, бездоглядність, нехтування першочерговими потребами дитини, залишення її без батьківського піклування тощо, будь-який працівник закладу охорони здоров'я згідно з чинним законодавством має вжити заходів для безпеки дитини та невідкладно повідомити адміністрацію закладу охорони здоров'я.

Адміністрація закладу охорони здоров'я протягом доби зобов'язана повідомити про виявлені факти працівника Служби у справах дітей.

10. Якщо інформація про дитину, яка має ознаки жорстокого поводження

або ознаки загрози її життю чи здоров'ю, отримана в період вихідних (із вечора п'ятниці до неділі) або святкових днів, заклад має повідомити Службу у справах дітей протягом трьох діб або протягом дня, наступного після вихідних або святкових днів.

11. Відділ соціального захисту, сім'ї, молоді та охорони здоров'я населення зобов'язаний :

- організувати допомогу дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема дітям, які постраждали від жорстокого поводження або життю чи здоров'ю яких загрожує небезпека;

- надавати соціальні послуги відповідно до індивідуального плану соціального захисту дитини;

- організувати надання дітям і їхнім сім'ям (у разі наявності) соціальних послуг, визначених за результатами оцінки потреб дитини та її сім'ї, послуг із кризового та екстреного втручання в ситуацію з метою негайного усунення або мінімізації її наслідків;

- забезпечити соціальний супровід дітей та сімей із дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах або можуть потрапити в такі обставини;

- направити в разі потреби сім'ї (або одного з членів сім'ї) із дитиною, життю або здоров'ю якої загрожує небезпека, до центру соціально-психологічної допомоги, спеціалізованої служби підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства;

- після рішення суду забезпечити організацію проходження індивідуальних корекційних програм батьків, які не виконують батьківських обов'язків, осіб, які вчинили насильство за ознакою статі, домашнє насильство чи жорстоке

- поводження з дітьми, осіб, до яких застосовуються заходи пробації відповідно до закону; осіб, яких судом направлено на проходження програми для кривдників; в інших випадках, передбачених законом.

Додаток 1 до ПОРЯДКУ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства соціальної
політики України 13 липня 2018 року № 1005

Від _____ № _____	Від _____ № _____
_____	_____
_____	_____
(найменування організації/установи/закладу, яка (який) направляє повідомлення, поштова та електронна адреси, телефон)	(найменування організації/установи/закладу, яка отримала (який отримав) повідомлення)

ПОВІДОМЛЕННЯ/ІНФОРМАЦІЯ*
про сім'ю/особу, яка перебуває у складних життєвих обставинах**

Надійшло: ☐ усно, ☐ письмово, ☐ в телефонному режимі, ☐ в електронному режимі

Про особу/дитину/сім'ю, яка перебуває у СЖО

(прізвище, ім'я, по батькові, вік дитини, особи або прізвище сім'ї)

Місце проживання (адреса) _____

Контактний телефон _____

Зміст повідомлення/інформації про факти, ознаки чи застереження щодо особи/дитини (відмова від дитини) / сім'ї та дата їх виявлення _____

Від

(прізвище, ім'я, по батькові особи, яка подає звернення, інша важлива інформація (ким працює, родинний зв'язок тощо))

☐ самозвернення, ☐ від родичів, ☐ від сусідів/знайомих, ☐ анонімно, ☐ від суб'єкта соціальної роботи, ☐ інше

За результатами _____

(відвідування, обстеження, огляду, рейду тощо)

Вжиті заходи (що було зроблено, які дії вчинено суб'єктом звернення) _____

До повідомлення/інформації додано документи _____

Повідомлення/інформацію прийнято _____

(прізвище, ім'я, по батькові, посада особи/спеціаліста, яка (який) прийняла (прийняв) повідомлення/інформацію) Дата
_____ Час _____

(посада керівника)

(підпис)

(прізвище, ім'я, по батькові)

*Може бути додатком до офіційного листа. Форму заповнює організація, або особа, яка звертається, або спеціаліст, який прийняв усне чи телефонне повідомлення / інформацію (зі слів інформатора).

**Далі у формі використовується аббревіатура СЖО (складні життєві обставини).

Додаток 2 до ПОРЯДКУ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства соціальної
політики України
13 липня 2018 року № 1005

АКТ **оцінки потреб** **сім'ї / особи**

№ повідомлення / інформації _____ від _____

Організація _____
Фахівець, відповідальний за проведення оцінки потреб

(прізвище, ім'я, по батькові)
Початок _____ Завершення _____

1. Загальна інформація про членів сім'ї / особу за місцем проживання (на момент оцінювання)

Місце проживання (адреса)

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Дата народження	Родинний зв'язок	Інвалідність	Дієздатність	Місце роботи / навчання, посада	Ресстрація за місцем проживання		Контактний телефон
							так	ні	

2. Стан та потреби дитини *

(прізвище, ім'я, по батькові)

1) самопочуття дитини, її зовнішній вигляд		Ознаки СЖО**: ▲ відсутні, ▲ наявні, ▲ невідомо
▲ вага, зріст відповідають віку, ▲ часто хворіє, ▲ інвалідність, ▲ хворобливий вигляд, ▲ синці, гематоми, ▲ опіки, ▲ порізи, ▲ занедбаний вигляд, ▲ одяг відповідає сезону, ▲ одяг брудний, ▲ не дотримується особистої гігієни, ▲ педикюльоз, висипи на шкірі, ▲ має чисту постільну білизну		
▲ має медичну картку, ▲ проходить профілактичний огляд, ▲ перебуває на диспансерному обліку		
Інформація від дитини		
Інформація від батьків		
Інше		
2) харчування		Ознаки СЖО: ▲ відсутні, ▲ наявні, ▲ невідомо
▲ відповідає віку, ▲ нерегулярне, ▲ часто буває голодна, ▲ отримує гаряче харчування в школі		
Інформація від дитини		
Інформація від батьків		
Інше		
3) навчання та досягнення		Ознаки СЖО: ▲ відсутні, ▲ наявні, ▲ невідомо

* За наявності ознак жорстокого поводження з дитиною, її занедбаності спеціаліст має негайно повідомити службу у справах дітей.

** СЖО – складні життєві обставини.

Відвідує: ▲ дитячий садок, ▲ школу, ▲ заклад професійно-технічної освіти, ▲ навчається за індивідуальним планом, ▲ інше; <i>пропускає заняття без поважних причин</i> : ▲ інколи, ▲ регулярно, постійно; <i>успішність</i> : ▲ відмінна, ▲ добра, ▲ задовільна, ▲ незадовільна; <i>займається в</i> : ▲ спортивній секції, ▲ гуртках, ▲ не відвідує гуртки, ▲ інше; <i>наявні</i> : ▲ підручники, зошити, ▲ іграшки, дитячі книжки			
Інформація від дитини			
Інформація від батьків			
Інше			
4) емоційний стан		Ознаки СЖО: ▲ відсутні, ▲ наявні, ▲ невідомо	
▲ урівноважена та спокійна, ▲ активна, ▲ радісна, ▲ сумна, ▲ надмірно збуджена, ▲ виявляє агресію, ▲ пригнічена, ▲ виявляє страх чи тривожність, ▲ говорить про наміри суїциду, ▲ замкнута і мовчазна			
Інформація від дитини			
Інформація від батьків			
Інше			
5) шкідливі звички та ознаки девіантної поведінки		Ознаки СЖО: ▲ відсутні, ▲ наявні, ▲ невідомо	
▲ курить, ▲ вживає алкоголь, ▲ вживає наркотичні чи психотропні речовини, ▲ має комп'ютерну чи ігрову залежність, ▲ конфліктує з однолітками, ▲ не ночує вдома без попередження, ▲ утікає з дому, ▲ бродяжить, ▲ б'ється, ▲ нищить майно, ▲ скоїла злочин			
▲ перебуває на внутрішньошкільному профілактичному обліку, ▲ перебуває на обліку в службі у справах дітей, ▲ перебуває під слідством, ▲ інше (зазначити)			
Інформація від дитини			
Інформація від батьків			
Інше			
6) сімейні та соціальні стосунки		Ознаки СЖО: ▲ відсутні, ▲ наявні, ▲ невідомо	
▲ любить та поважає обох батьків, ▲ довірливі стосунки з дідусями, бабусями, ▲ має друзів, ▲ негативні стосунки з одним із батьків, ▲ негативні стосунки з обома батьками, ▲ конфліктує з братами, сестрами, ▲ конфліктує у школі, ▲ не має друзів			
Інформація від дитини			
Інформація від батьків			
Інше			
7) самообслуговування		Ознаки СЖО: ▲ відсутні, ▲ наявні, ▲ невідомо	
▲ вміє одягатися, ▲ може самостійно їсти, ▲ доглядає за особистими речами, ▲ не вміє доглядати за собою (одягатися, митися, їсти), ▲ не доглядає за особистими речами, ▲ не вміє приготувати просту їжу			
Інформація від дитини			
Інформація від батьків			
Інше			
8) інша важлива інформація			

3. Стан дорослих членів сім'ї (батька, матері) / особи на момент оцінювання

1) здоров'я	Прізвище, ім'я, по батькові	Прізвище, ім'я, по батькові	Коментарі
	-----	-----	
Здоровий(а)	▲	▲	
Має: інвалідність: з порушенням опорно-рухового апарату та центральної і периферичної нервової системи, органів слуху, органів зору, внутрішніх органів, з психічними захворюваннями та розумовою відсталістю, з онкологічними захворюваннями (<i>підкреслити</i>); тяжкі захворювання, у тому числі соціально небезпечні хвороби (ВІЛ/СНІД, туберкульоз, гепатит С); інше _____ Висновок щодо стану здоров'я <i>задовільний;</i> <i>незадовільний;</i> <i>невідомо</i>	▲ ▲ ▲ ▲ ▲	▲ ▲ ▲ ▲ ▲	
2) емоційний стан			Коментарі
Стабільний, урівноважений	▲	▲	
Виявляє: замкнутість;	▲	▲	

[illegible]

4. Фактори сім'ї та середовища	
1) мережа соціальної підтримки сім'ї (дитини, дорослої особи)	▲ відсутня, ▲ наявна, ▲ невідомо
▲ у сім'ї / особи є близькі родичі, опікуни, сусіди, знайомі, які можуть надати підтримку; ▲ надають підтримку спеціалісти	
Коментарі	
2) соціальні стосунки сім'ї / особи в громаді	▲ задовільні, ▲ незадовільні, ▲ невідомо
▲ сім'я має позитивні стосунки з членами громади; існують конфлікти: ▲ між дорослими членами сім'ї, ▲ з родичами, ▲ сусідами, ▲ вчителями, ▲ лікарями, ▲ спеціалістами соціальних закладів, установ, ▲ міжрелігійні, ▲ міжетнічні, ▲ інше	
Коментарі	
3) основні доходи сім'ї, в тому числі державна допомога, компенсації, пільги	▲ задовільні, ▲ незадовільні, ▲ невідомо
▲ заробітна плата, ▲ заробіток від домашнього господарства, ▲ пенсія, ▲ аліменти, ▲ гуманітарна допомога, ▲ державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям, ▲ державна допомога сім'ям з дітьми, ▲ державна соціальна допомога особам з інвалідністю, ▲ допомога по безробіттю, ▲ допомога по догляді, ▲ інше	
Коментарі	
4) борги	▲ відсутні, ▲ наявні, ▲ невідомо
▲ з оплати за житло (у тому числі комунальні послуги), ▲ перед банками, кредиторами, ▲ перед сусідами, родичами, ▲ інше	
Коментарі	
5) члени сім'ї, інші особи, які проживають разом із сім'єю / особою і потребують підтримки, захисту, соціального обслуговування	▲ відсутні, ▲ наявні, ▲ невідомо
▲ одинокі похилого віку, ▲ особи з інвалідністю, ▲ бездомні, ▲ особи з нарко-, алкозалежністю, соціально небезпечними хворобами, ▲ інші	
Коментарі	
6) помешкання та його стан	▲ задовільний, ▲ незадовільний, ▲ невідомо
у помешканні: ▲ дотримуються санітарно-гігієнічні норми, ▲ холодно, ▲ брудно, ▲ наявні ознаки сирості, грибка, ▲ є гризуни, таргани, блощиці, ▲ помешкання аварійне; ▲ будівля / приміщення пристосоване до потреб дітей / осіб з інвалідністю; умови для дитини: ▲ є окреме ліжко, ▲ немає постійного, придатного місця для сну та відпочинку, ▲ облаштовано місце для гри, навчальних занять, ▲ немає місця для виконання домашніх завдань, гри, ▲ помешкання безпечне для дитини, ▲ небезпечні предмети (дуже дрібні, гострі, колючі), ліки зберігаються в місцях, недоступних для дитини дошкільного віку, ▲ дитина має доступ до побутової хімії, ▲ територія навколо помешкання безпечна для дитини, ▲ інше	
Коментарі	

Визначається згідно з Критеріями визначення типу складності випадку (таблиця 6.1 до Соціальної картки сім'ї / особи, затвердженої наказом Міністерства соціальної політики України від 13 липня 2018 року № 1005).

За результатами оцінки потреб сім'ї / особи складається висновок за однією з форм, відповідно до додатків 1, 2 до цього Акта.

Додаток 3 до ПОРЯДКУ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства соціальної
політики України
13 липня 2018 року № 1005

СОЦІАЛЬНА КАРТКА СІМ'Ї / ОСОБИ № _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Місце проживання (адреса) _____

Контактний телефон _____

Розпочато _____ 20____ року

Підстава _____

Завершено _____ 20____ року

Підстава _____

Інформація конфіденційна

1. Відомості про фахівців, відповідальних за організацію роботи із сім'єю / особою

№ з/п	Роботу розпочато (дата)	Прізвище, ім'я, по батькові	Телефон, електронна адреса	Підпис	Роботу завершено (дата)	Підпис	Примітки

2. Відомості про суб'єктів соціальної роботи, які працюють із сім'єю / особою (надають соціальні послуги)

№ з/п	Дата	Найменування суб'єкта	Спеціаліст, відповідальний за надання соціальних послуг		З якою метою був залучений / які послуги надавав	Документи, видані організацією / спеціалістом у результаті надання послуги (довідки, висновки, рекомендації тощо)	Примітки
			прізвище, ім'я, по батькові	телефон, електронна адреса			

3. Відомості про членів сім'ї / особу

Дата внесення інформації	Прізвище, ім'я, по батькові	Стать (ж / ч)	Дата народження / вік	Родинний зв'язок	Інвалід - ність	Дієздат - ність	Ким і де працює / де навчається	Контактний телефон	Місце реєстрації (адреса)	Місце фактичного проживання (адреса)	Примітки	
											Дата заповнення	зміст

4. Відомості про інших осіб, які проживають разом із сім'єю / особою, чи інших членів родини, які проживають окремо

Дата внесення інформації	Прізвище, ім'я, по батькові	Вік		Родинний чи інший зв'язок	Інвалід- ність	Дієзда- тність	Ким і де працює / де навчається	Контак- тний телефо- н	Місце реєстрації (адреса)	Місце фактич- ного прожива- ння (адреса)	Примітки	
											дата заповне- ння	зміст

5. Основні ознаки та чинники функціонування сім'ї / особи

Дата внесення інформації	Перелік основних ознак сім'ї / особи	Види державної допомоги та виплат, які отримує сім'я / особа	Житлові умови	Обставини, які необхідно подолати або вплив яких потрібно мінімізувати (необхідні заходи)

* Дані вносяться у вигляді кодів чи описів із числа варіантів, зазначених у відповідних графах таблиці 5.1 (після завершення оцінювання потреб, надання послуг, завершення ведення випадку, а також у разі зміни чи виявлення нових ознак або чинників)

5. Класифікація випадку ▲ простий, ▲ середньої складності, ▲ складний, ▲ екстрений

8. Облік надання послуг

№ з/п	Основні етапи: оцінювання, обстеження, екстрене втручання, розгляд питань на засіданнях комісій, надання послуг, перенаправлення тощо	Дата		Послуги, заходи, дії	Залучені члени сім'ї / особи (прізвище, ім'я, по батькові)	Фахівець, відповідальний за надання послуг (прізвище, ім'я, по батькові, посада)	Результати роботи	Примі- тки
		початок	заверше- ння					

Додаток 4 до ПОРЯДКУ

АКТ
проведення оцінки рівня безпеки дитини

I. Особисті дані про дитину

Дитина _____ Стать: Ч Ж
(прізвище, ім'я, по батькові)

Дата народження _____ Статус _____
(дата) (місяць) (рік)

Адреса (місце) фактичного проживання/перебування _____

Тел. _____

Адреса місця реєстрації проживання/перебування _____

Тел. _____

Свідоцтво про народження/паспорт _____

(номер, ким і коли виданий /причини відсутності)

II. Дані про батьків або осіб, які їх замінюють

Дані	Мати	Особа, яка її замінює	Батько	Особа, яка його замінює
Прізвище, ім'я, по батькові				
Дата народження				
Місце роботи, посада				
Номер контактного телефону				
Адреса реєстрації місця проживання				
Адреса місця фактичного проживання				

Дані про інших близьких родичів _____

Фактично догляд за дитиною здійснює(ють) _____

Контактна особа від сім'ї _____ тел.: _____

III. Стан дитини на момент відвідування

1. Наявність фізичних та поведінкових ознак, що можуть свідчити про жорстоке поводження, насильство, у тому числі сексуальне ☐ так
☐ ні

- ☐ синці
☐ гематоми

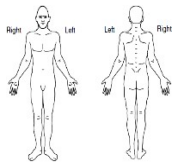
- ☐ опіки
☐ порізи
☐ укуси

- ☐ подряпини

☐ реакція дитини у вигляді страху, тривоги або огиди при контакті з дорослим

☐ судомна реакція всім тілом на підняту руку ☐ дитина навмисно завдає собі шкоди
☐ інше

Місце травми
(встановлюється у разі можливості огляду дитини)

- ☐ голова ☐ обличчя ☐ вуха ☐ очі ☐ рот ☐ шия ☐ горло
☐ верхня частина спини ☐ живіт ☐ плечі
☐ грудна клітка ☐ верхня частина руки
☐ лікоть ☐ зап'ясток ☐ руки (пальці) ☐ стегно
☐ внутрішня частина стегна ☐ пальці на нозі ☐ п'ятка
☐ коліно ☐ стопа ☐ нижня частина ноги ☐ інше

Джерела інформації: ☐ особисте спостереження ☐ висновок спеціаліста
☐ підтвердні документи ☐ інше

(пояснення дитини)

(пояснення батьків або осіб, які їх замінюють/

фактично здійснюють догляд за дитиною,

інших осіб)

(коментар спеціаліста)

2. Дитина раннього віку (0-3 роки) залишена на тривалий час без догляду батьків або на догляд малолітньої дитини (до 10 років) чи сторонніх осіб, які візуально перебувають у стані алкогольного сп'яніння, під дією психоактивних речовин (необхідне підкреслити)

☐ так
☐ ні

Джерела інформації: ☐ особисте спостереження ☐ інше

(коментар спеціаліста)

3. Дитина має візуальні ознаки дії речовин: ☐ алкогольних ☐ психоактивних ☐ інших	☐ так ☐ ні
---	---

Джерела інформації: ☐ особисте спостереження ☐ інше

(пояснення дитини)	(пояснення батьків)

(коментар спеціаліста)

4. Стан здоров'я дитини незадовільний	☐ так ☐ ні
---------------------------------------	---

- ☐ висока температура (у разі можливості виміряти)
☐ низька температура (у разі можливості виміряти)
☐ блювота ☐ діарея ☐ скаржиться на гострий біль
☐ втрата свідомості ☐ інше

Джерела інформації: ☐ особисте спостереження ☐ інше

(пояснення батьків)	(коментар спеціаліста)

5. Дитина має зовнішні ознаки недогляду та занедбаності	☐ так ☐ ні
---	---

- ☐ вага, зріст значною мірою не відповідають віку дитини, пов'язані з недоглядом та занедбаністю ☐ низький рівень гігієни ☐ дитина не ходить, не сидить, не розмовляє на рівні, необхідному для певного віку (виявлене підкреслити) у зв'язку з недоглядом та занедбаністю
☐ дитина виконує небезпечну домашню роботу ☐ інше

Джерела інформації: ☐ особисте спостереження ☐ інше

(пояснення батьків)	(коментар спеціаліста)

6. Дитина залучена до протиправної діяльності (на момент проведення оцінки рівня безпеки)	☐ так
	☐ ні

- ☐ жебракування ☐ проституція ☐ експлуатація
☐ споживання (поширення алкогольних чи психоактивних речовин)
☐ інше

Джерела інформації: ☐ особисте спостереження ☐ повідомлення інших осіб ☐ інше

(пояснення батьків)	(коментар спеціаліста)

7. Дитина повідомляє про небезпеку та просить допомоги	☐ так ☐ ні
--	---

Джерела інформації: ☐ особисте звернення дитини ☐ повідомлення інших осіб ☐ інше

(коментар спеціаліста)

8. Інша інформація

IV. Факти, що свідчать про нездатність батьків гарантувати безпеку дитині (дітям)

1. Батьки відсутні за місцем проживання (перебування) дитини на момент відвідування	☐ так ☐ ні
---	---

(коментар спеціаліста)

2. Батьки мають візуальні ознаки дії речовин:	☐ так ☐ ні
☐ алкогольних ☐ психоактивних ☐ батько ☐ мати	

Джерела інформації: ☐ особисте спостереження ☐ інше

(пояснення батьків)	(коментар спеціаліста)

3. Батьки мають явні візуальні ознаки фізичного насильства	☐ так ☐ ні
☐ батько ☐ мати	

Джерела інформації: ☐ особисте спостереження ☐ інше

(пояснення батьків)	(коментар спеціаліста)

4. Небезпечна поведінка батьків ☐ батько ☐ мати	☐ так ☐ ні
---	---

☐ напади агресії ☐ бійки ☐ погрози ☐ спроби суїциду ☐ інше

Джерела інформації: ☐ особисте спостереження ☐ повідомлення інших осіб ☐

(пояснення батьків)	(коментар спеціаліста)

V. Інші факти, що свідчать про небезпеку для дитини

1. У помешканні перебувають інші особи, ймовірно у стані алкогольного сп'яніння чи під дією психоактивних речовин	☐ так ☐ ні
---	---

Джерела інформації: ☐ особисте спостереження ☐ повідомлення інших осіб
(пояснення батьків) (коментар спеціаліста)

2. Помешкання не пристосоване для проживання

☐ так
☐ ні

☐ відсутнє тепло (у разі його необхідності) ☐ відсутні двері ☐ відсутні шибки у вікнах ☐
наявні шури, таргани, клопи, миші ☐ небезпека з боку тварин ☐ аварійне ☐ інше

(пояснення батьків)

(коментар спеціаліста)

7. Інша важлива інформація

Результати проведення оцінки рівня безпеки дитини

1. Висновок щодо рівня безпеки дитини*

☐ дуже небезпечно	☐ небезпечно	☐ ознаки небезпеки відсутні	☐ безпечно
Негайне відібрання дитини у батьків, осіб, які їх замінюють	Необхідність вжиття негайних дій у межах сім'ї, у тому числі проведення комплексної оцінки потреб дитини та її сім'ї	Необхідність проведення комплексної оцінки потреб дитини та її сім'ї	Відсутність необхідності у подальших діях

2. Інформація про негайно вжиті заходи для захисту дитини

Порядковий номер	Найменування заходу	Дата та час	Відповідальна особа	Результат

3. Інформація про роботу, яку необхідно провести для соціального захисту дитини у разі виявлення небезпеки

Відмітка про ознайомлення батьків або осіб, які їх замінюють, із результатами проведення оцінки рівня безпеки дитини та право оскаржити результати в установленому законодавством порядку:

Я, _____,
(прізвище та ініціали)

ознайомлений(а) з результатами проведення оцінки рівня безпеки дитини

Я, _____,
(прізвище та ініціали)

ознайомлений(а) з результатами проведення оцінки рівня безпеки дитини

_____ (підпис)

_____ (підпис)

Коментарі батьків або осіб, які їх замінюють: _____

Коментар спеціаліста: _____

* У квадраті потрібної графи проставляється позначка “+”.

Оцінку рівня безпеки дитини проведено _____ 20__ р. комісією у складі:

1. _____
(прізвище та ініціали голови комісії, посада)

_____ (підпис)

_____ (номер контактного телефону)

2. _____
(прізвище та ініціали члена комісії, посада)

_____ (підпис)

_____ (номер контактного телефону)

3. _____
(прізвище та ініціали члена комісії, посада)

_____ (підпис)

_____ (номер контактного телефону)

Додаток 5 до ПОРЯДКУ

**Протокол міжвідомчої взаємодії
щодо випадків виявлення дітей з порушеннями розвитку або інвалідністю для
співробітників органу місцевого самоврядування**

Висловлюючи стурбованість тим, що, незважаючи на чинні нормативно-правові акти та заходи на рівні держави, діти з порушенням розвитку або інвалідністю та їхні сім'ї продовжують стикатися з бар'єрами на шляху їхньої участі в житті громади як повноправних членів, а права дітей порушуються, зокрема щодо доступу до послуг.

Прагнучи забезпечити захист прав і можливостей дітей із порушенням розвитку або інвалідністю на рівний доступ до послуг.

Із метою підвищення ефективності міжвідомчої співпраці та стандартизації дій суб'єктів соціальної роботи на території громади, а саме органу місцевого самоврядування, закладів та установ, організацій із питань соціального захисту дітей та їхніх сімей, надавачів послуг та жителів громади, розроблено даний Протокол міжвідомчої взаємодії який стосується:

- 1) винятково випадків виявлення дітей з порушеннями розвитку або інвалідністю;
- 2) процедур обміну інформацією та перенаправлення виявлених випадків;
- 3) опису процесів для подальшої організації послуг такими дітьми і їхнім сім'ям.

У разі виявлення дитини з ознаками порушення розвитку або інвалідністю співробітниками **органу місцевого самоврядування (виконавчого комітету Менської міської ради)** батькам дитини / законним представникам:

а) рекомендують звернутися за допомогою до таких спеціалістів у громаді:

- ✓ Комунальної установи «Менський міський центр соціальних служб» Менської міської ради (далі – КУ ММЦСС);
- ✓ сімейного лікаря (лікаря-педіатра), із яким у них підписана декларація про вибір лікаря або до закладу охорони здоров'я, за яким вони закріплені територіально;
- ✓ Комунальної установи «Менський інклюзивно-ресурсний центр» Менської міської ради (далі – ІРЦ);

б) пояснюють їм, що відбудеться у разі звернення до цих спеціалістів і **перенаправляють до:**

1. Комунальної установи «Менський міський центр соціальних служб» Менської міської ради (далі – КУ ММЦСС) за телефоном 2-11-33, 3-10-07.

1.1 КУ ММЦСС:

1.1.1 невідкладно реєструє отримане повідомлення в журналі (реєстрі) обліку звернень і повідомлень стосовно дітей з ознаками складних життєвих обставин (далі – СЖО) та порушень розвитку, зазначаючи місце перебування виявленої дитини й інформацію про особу, яка виявила дитину;

1.1.2 протягом п'яти робочих днів із моменту отримання інформації проводить оцінку потреб дитини та її сім'ї, складає відповідний акт за формою, затвердженою наказом Мінсоцполітики від 13 липня 2018 р. №1005, та заповнює соціальну картку сім'ї / особи.

2. За виявлення в дитини хоч однієї з ознак, що можуть свідчити про порушення розвитку або інвалідність дитини (див. таблицю 1), ФСР повинен звернути на це увагу батьків дитини / її законних представників та запропонувати їм звернутися до сімейного лікаря (лікаря-педіатра), із яким вони підписали декларацію про вибір лікаря, котрий надає первинну медичну допомогу, або до закладу охорони здоров'я, за яким вони закріплені територіально, для проведення медичного обстеження дитини.

3. ФСР узгоджує оптимальний термін, протягом якого батьки дитини / законні представники мають / планують звернутися до сімейного лікаря (лікаря-педіатра).

За наміру батьків / законних представників направити дитину (2-18 років) до закладу освіти звернутися до ІРЦ для проведення комплексної оцінки з метою визначення особливих освітніх потреб дитини та розроблення рекомендацій щодо освітньої програми.

4. Під час заповнення соціальної картки сім'ї / особи ФСР зобов'язаний зробити відмітку про рекомендацію / перенаправлення дитини до сімейного лікаря (лікаря-педіатра) та

терміни, в які батьки / законні представники планують звернутися до медичного працівника / ІРЦ.

5. Після спливу визначеного терміну ФСР здійснює моніторинг ситуації щодо вжиття заходів батьками дитини / законними представниками відповідно до рекомендацій. Якщо батьки / законні представники ігнорують рекомендацію ФСР без поважних причин, він негайно повідомляє про це Службу у справах дітей за телефоном 0635066476.

6. Висновок про результати оцінки потреб направляється до відділу соціального захисту, сім'ї, молоді та охорони здоров'я Менської міської ради для прийняття рішення про надання соціальних послуг.

7. У разі, якщо під час визначення оцінки потреб дитини і її сім'ї будуть виявлені ознаки порушення прав дитини з порушеннями розвитку або інвалідністю, результати оцінки потреб передаються до Служби у справах дітей, яка поставить дитину на облік як таку, що перебуває у складних життєвих обставинах та із залученням міждисциплінарної команди й відповідних спеціалістів складе індивідуальний план соціального захисту дитини і винесе його на розгляд Комісії з питань захисту прав дитини.

Таблиця 1

Ознаки, які можуть свідчити про порушення розвитку або інвалідність:

Вік дитини	Сфера діяльності дитини	Ознаки
0-3 роки	Сон	Прокидається більше 10 раз за ніч. Прокидається з різким криком.
	Споживання їжі	Має проблеми зі смоктанням і ковтанням. Після 6 міс. не може їсти густу їжу. Після 1 року не може їсти тверду їжу. Вранішня блювота.
	Положення тіла	Неприродне положення тіла. Неприродний рух частина тіла.
	Туалет	У 2 роки не користується дитячим горщиком
	Поведінка	Не може зосередити увагу на предметі, «блукаючий» погляд. Після 1 року дитина не звертає увагу дорослого на власні дії (поведінку), не потребує схвалення чи заохочення, не звертається за допомогою.
4-18 років	Мовлення і комунікація	Незрозуміла для оточуючих мова. Неосмислене спілкування. Відсутність реакції під час звертання.

	Поведінка і реакції	Нетипова поведінка, неадекватні реакції, що не характерні для віку дитини і небезпечні як для неї безпосередньо, так і для оточуючих. Не вдається встановити зоровий контакт із дитиною. Підвищена чутливість до шуму, музики, світла, одягу, запахів, купання. Стереотипні рухи на зразок похитування чи махання руками. Ігри на самоті. Агресивна поведінка і вияви самоагресії.
	Здатність до самостійного пересування	Потреба в постійній допомозі під час переміщення у просторі, збереження рівноваги тіла під час пересування, під час зміни положення тіла.
	Здатність до самообслуговування	Залежність від дорослого під час прийому їжі, відвідування туалету, ванної кімнати, збирання на прогулянку тощо.
	Зовнішній вигляд	Неприродна постава або рухи, інші фізичні обмеження (не закривається око, відсутність кінцівки (її частини), кульгавість, асиметрія обличчя, опущене віко тощ.о

Додаток 6 до Порядку

**Протокол міжвідомчої взаємодії
щодо випадків виявлення дітей з порушеннями розвитку або інвалідністю для фахівців із
соціальної роботи**

Висловлюючи стурбованість тим, що, незважаючи на чинні нормативно-правові акти та заходи на рівні держави, діти з порушенням розвитку або інвалідністю та їхні сім'ї продовжують стикатися з бар'єрами на шляху їхньої участі в житті громади як повноправних членів, а права дітей порушуються, зокрема щодо доступу до послуг.

Прагнучи забезпечити захист прав і можливостей дітей із порушенням розвитку або інвалідністю на рівний доступ до послуг.

Із метою підвищення ефективності міжвідомчої співпраці та стандартизації дій суб'єктів соціальної роботи на території громади, а саме органу місцевого самоврядування, закладів та установ, організацій із питань соціального захисту дітей та їхніх сімей, надавачів послуг і жителів громади, розроблено даний Протокол міжвідомчої взаємодії (далі – Протокол) який стосується:

- 1) винятково випадків виявлення дітей з порушеннями розвитку або інвалідністю;
- 2) процедур обміну інформацією та перенаправлення виявлених випадків;
- 3) опису процесів для подальшої організації послуг такими дітьми і їхнім сім'ям.

У разі виявлення дитини з ознаками порушення розвитку або інвалідністю **фахівці із соціальної роботи** (далі – ФСР) Комунальної установи «Менський міський центр соціальних служб» Менської міської ради зобов'язані:

- а) звернути увагу батьків / законних представників дитини на наявні ознаки порушення розвитку або інвалідності;
- б) рекомендувати звернутися за допомогою до таких спеціалістів у громаді:
 - ✓ сімейного лікаря (лікаря-педіатра), із яким підписали декларацію про вибір лікаря, або до закладу охорони здоров'я, за яким вони закріплені територіально;
 - ✓ Комунальної установи «Менський інклюзивно-ресурсний центр» Менської міської ради (далі – Інклюзивно-ресурсний центр);
- в) пояснити їм, що відбудеться в разі звернення до цих спеціалістів;

1.1 КУ ММЦСС:

1.1.1 невідкладно реєструє отримане повідомлення в журналі (реєстрі) обліку звернень і повідомлень стосовно дітей із ознаками складних життєвих обставин (далі – СЖО) та порушень розвитку, зазначаючи місце перебування виявленої дитини й інформацію про особу, яка виявила дитину;

1.1.2 протягом п'яти робочих днів із моменту отримання інформації проводить оцінку потреб дитини та її сім'ї, складає відповідний акт за формою, затвердженою наказом Мінсоцполітики від 13 липня 2018 р. №1005, та заповнює соціальну картку сім'ї / особи.

2. За виявлення в дитини хоч однієї з ознак, що можуть свідчити про порушення розвитку або інвалідність дитини (див. таблицю 1), ФСР повинен звернути на це увагу батьків дитини / її законних представників та запропонувати їм звернутися до сімейного лікаря (лікаря-педіатра), із яким вони підписали декларацію про вибір лікаря, котрий надає первинну медичну допомогу, або до закладу охорони здоров'я, за яким вони закріплені територіально, для проведення медичного обстеження дитини.

3. ФСР узгоджує оптимальний термін, протягом якого батьки дитини / законні представники мають / планують звернутися до сімейного лікаря (лікаря-педіатра).

Окрім того, за наміру батьків / законних представників направити дитину (2-18 років) до закладу освіти, ФСР рекомендує батькам звернутися до ІРЦ для проведення комплексної оцінки з метою визначення особливих освітніх потреб дитини та розроблення рекомендацій щодо освітньої програми.

4. Під час заповнення соціальної картки сім'ї / особи ФСР зобов'язаний зробити відмітку про рекомендацію / перенаправлення дитини до сімейного лікаря (лікаря-педіатра) та терміни, в які батьки / законні представники планують звернутися до медичного працівника / ІРЦ.

5. Після спливу визначеного терміну ФСР здійснює моніторинг ситуації щодо вжиття заходів батьками дитини / законними представниками відповідно до рекомендацій. Якщо батьки / законні представники ігнорують рекомендацію ФСР без поважних причин, він негайно повідомляє про це

Службу у справах дітей за телефоном 0635066476.

6. За запитом ФСР за місцем проживання (перебування) дитини сімейний лікар (лікар- педіатр) за потреби бере участь в оцінці потреб дитини та її сім'ї, інформує про фактичне проходження медичного обстеження дитини і входить до міждисциплінарної команди під час складання індивідуального плану соціального захисту дитини та/або плану соціального супроводу сім'ї.

7. У разі відсутності потреби в підтримці сім'ї, яка виховує дитину з порушеннями розвитку або інвалідністю, долучається разом з актом оцінки потреб сім'ї / особи до соціальної картки сім'ї та передається на зберігання з урахуванням потреби ведення моніторингу догляду дитини з порушеннями розвитку або інвалідністю.

8. У разі встановлення потреби сім'ї в соціальних послугах:

8.1 ФСР роз'яснює батькам / законним представникам дитини, які документи необхідно подати разом із заявою до центру надання адміністративних послуг для прийняття рішення відділом соціального захисту населення, сім'ї, молоді та охорони здоров'я Менської міської ради про надання соціальних послуг;

8.2 висновок про результати оцінки потреб сім'ї/дитини направляє на розгляд відділу соціального захисту населення, сім'ї, молоді та охорони здоров'я Менської міської ради для прийняття рішення про надання соціальних послуг;

8.3 формує особову справу сім'ї;

8.4 протягом 10 робочих днів із дня одержання висновку про результати оцінки потреб та заяви про надання соціальних послуг на підставі результатів оцінки потреб дитини та її сім'ї, відділом соціального захисту населення, сім'ї, молоді та охорони здоров'я Менської міської ради приймається рішення про надання чи відмову в наданні соціальних послуг;

8.5 у разі прийняття рішення про надання соціальних послуг у КУ ММЦСС копія рішення передається до КУ ММЦСС та долучається до особової справи сім'ї.

8.6 у разі прийняття рішення про відмову в наданні соціальних послуг, рішення з обґрунтуванням причин відмови та рекомендаціями щодо подальших дій надсилається сім'ї дитини, а його копія передається до КУ ММЦСС, долучається до особової справи сім'ї і архівується. Інформація вноситься в соціальну картку сім'ї;

8.7 директор КУ ММЦСС видає наказ про надання соціальних послуг сім'ї і визначає фахівця, відповідального за їх здійснення;

8.8 протягом семи робочих днів після видання наказу про надання соціальних послуг відповідальний фахівець готує договір про надання послуг сім'ї та подає на підпис керівнику;

8.9 перед підписанням договору ФСР повинен переконатися, що члени сім'ї усвідомлюють результат співпраці, призначення договору, права та обов'язки сторін, розуміють значення термінів, і у разі потреби роз'яснити їм положення договору;

8.10 протягом 10 робочих днів із дня проведення оцінки потреб із залученням сім'ї ФСР складає індивідуальний план, один примірник якого залишається в КУ ММЦСС, а другий – передається сім'ї для підписання.

9. У разі, якщо під час визначення оцінки потреб дитини і її сім'ї будуть виявлені ознаки порушення прав дитини з порушеннями розвитку або інвалідністю, результати оцінки потреб передаються до Служби у справах дітей, яка поставить дитину на облік як таку, що перебуває у СЖО, та із залученням міждисциплінарної команди й відповідних спеціалістів складає індивідуальний план соціального захисту дитини і виносить його на розгляд Комісії з питань захисту прав дитини.

Моніторинг стану догляду дитини з порушеннями розвитку або інвалідністю

1. ФСР, який працював із сім'єю, здійснює моніторинг стану догляду дитини з порушеннями розвитку або інвалідністю незалежно від того, чи надаються соціальні послуги дитині та її сім'ї в КУ ММЦСС.

2. За потреби повторно здійснюється оцінка потреб дитини з порушеннями розвитку або інвалідності.

3. У разі виявлення в процесі моніторингу порушення прав дитини, інформація невідкладно надсилається до Служби у справах дітей для організації захисту дитини.

Вік дитини	Сфера діяльності дитини	Ознаки
0-3 роки	Сон	Прокидається більше 10 раз за ніч. Прокидається з різким криком.
	Споживання їжі	Має проблеми з смоктанням і ковтанням. Після 6 міс. не може їсти густу їжу. Після 1 року не може їсти тверду їжу. Вранішня блювота
	Положення тіла	Неприродне положення тіла. Неприродний рух частина тіла.
	Туалет	У 2 роки не користується дитячим горщиком.
	Поведінка	Не може зосередити увагу на предметі, «блукаючий» погляд. Після 1 року дитина не звертає увагу дорослого на власні дії (поведінку), не потребує схвалення чи заохочення, не звертається за допомогою.
4-18 років	Мовлення і комунікація	Незрозуміла для оточуючих мова. Неосмислене спілкування. Відсутність реакції під час звертання.
	Поведінка і реакції	Нетипова поведінка, неадекватні реакції, що не характерні для віку дитини і небезпечні як для неї безпосередньо, так і для оточуючих. Не вдається встановити зоровий контакт з дитиною. Підвищена чутливість до шуму, музики, світла, одягу, запахів, купання. Стереотипні рухи на зразок похитування чи махання руками. Ігри на самоті. Агресивна поведінка і прояви самоагресії.
	Здатність до самостійного пересування	Потреба в постійній допомозі під час переміщення у просторі, збереження рівноваги тіла під час пересування, під час зміни положення тіла.
	Здатність до самообслуговування	Залежність від дорослого під час прийому їжі, відвідування туалету, ванної кімнати, збирання на прогулянку тощо.
	Зовнішній вигляд	Неприродна постава або рухи, інші фізичні обмеження (не закривається око, відсутність кінцівки (її частини), кульгавість, асиметрія обличчя, опущене віко тощо.

Додаток 7 до Порядку

**Протокол міжвідомчої взаємодії
щодо випадків виявлення дітей з порушеннями розвитку або інвалідністю для працівників
сфери охорони здоров'я**

Висловлюючи стурбованість тим, що, незважаючи на чинні нормативно-правові акти та заходи на рівні держави, діти з порушенням розвитку або інвалідністю та їхні сім'ї продовжують стикатися з бар'єрами на шляху їхньої участі в житті громади як повноправних членів, а права дітей порушуються, зокрема щодо доступу до послуг.

Прагнучи забезпечити захист прав і можливостей дітей із порушенням розвитку або інвалідністю на рівний доступ до послуг.

Із метою підвищення ефективності міжвідомчої співпраці та стандартизації дій суб'єктів соціальної роботи на території громади, а саме органу місцевого самоврядування, закладів та установ, організацій із питань соціального захисту дітей та їхніх сімей, надавачів послуг і жителів громади, розроблено даний Протокол міжвідомчої взаємодії який стосується:

- 1) винятково випадків виявлення дітей з порушеннями розвитку або інвалідністю;
 - 2) процедур обміну інформацією та перенаправлення виявлених випадків;
 - 3) опису процесів для подальшої організації послуг такими дітьми і їхнім сім'ям.
1. У разі виявлення дитини з ознаками порушення розвитку або інвалідністю **сімейний лікар (лікар-педіатр), інший медичний працівник** повинен:
- 1.1 у спокійній, виваженій манері звернути увагу батьків / законних представників дитини на наявні ознаки порушення розвитку або інвалідності;
 - 1.2 поцікавитися в батьків / законних працівників, чи дитина має встановлений діагноз або інвалідність та чи отримує належну допомогу;
 - 1.3 рекомендувати звернутися за допомогою до таких спеціалістів у громаді:
 - ✓ фахівців Комунальної установи «Менський міський центр соціальних служб» Менської міської ради ;
 - ✓ Комунальної установи «Менський інклюзивно-ресурсний центр» Менської міської ради (далі – ІРЦ);
 - 1.4 пояснити їм, що відбудеться у разі звернення до цих спеціалістів у громаді:
 - 1.4.1 Спеціалісти ІРЦ:
 - а) проведуть комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини;
 - б) складуть висновок про комплексну оцінку, де буде зазначено наявність або відсутність особливих освітніх потреб дитини, а також рекомендації щодо освітньої програми для дитини;
 - в) організують психолого-педагогічний супровід та надання психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг дитині з особливими освітніми потребами;
 - г) проконсультують батьків / законних представників щодо отримання освітніх послуг та нададуть їм психологічну допомогу.
 - 1.4.2 Фахівець із соціальної роботи за місцем проживання (перебування) дитини:
 - а) здійснить оцінку потреб дитини та її сім'ї, за потреби залучить необхідних спеціалістів;
 - б) забезпечить (за потреби) представництво інтересів під час оформлення інвалідності та соціальної допомоги;
 - в) забезпечить надання соціальних послуг згідно з результатами оцінки потреб дитини / сім'ї;
 - г) здійснить (за потреби) соціальний супровід для отримання медичних і реабілітаційних послуг;
 - д) якщо батьки / законні представники ігноруватимуть отримані рекомендації, повідомить Службу у справах дітей.
 - 1.5 Повідомити сімейного лікаря (лікаря-педіатра), із яким у батьків / законних представників дитини підписана декларація про вибір лікаря або уповноважену особу закладу охорони здоров'я, за яким вони закріплені територіально для встановлення діагнозу та лікування.
2. Сімейний лікар (лікар-педіатр) за згоди батьків / законних представників дитини, із яким у них підписана декларація про вибір лікаря або заклад охорони здоров'я, за яким вони закріплені територіально, проведе медичне обстеження дитини / надасть первинну медичну допомогу в межах своєї компетенції, а також:

2.1 Направити дитину на консультування до профільного спеціаліста(-тів) вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги для підтвердження діагнозу та проведення лікування, необхідних досліджень, визначення клініко-функціонального діагнозу.

2.2 У разі отримання результатів, що підтверджують стійкий розлад функцій організму дитини, спричинений захворюваннями, травмою (її наслідками) або вродженими вадами, що призводять до обмеження життєдіяльності дитини, оформлює відповідні документи на лікарсько-консультативну комісію (ЛКК) для оформлення інвалідності та сприяє складанню індивідуального плану реабілітації дитини (ІПР).

3. ЛКК підтверджує відсутність або наявність стійкого розладу функцій організму дитини та встановлює дитині категорію «дитина з інвалідністю» або «дитина з інвалідністю підгрупи А», у 3-денний строк надсилає медичний висновок про дитину з інвалідністю до Управління соціального захисту населення і складає ІПР дитини.

3.1 Примірник ІПР дитини ЛКК надає батькам / законним представникам дитини, копію – сімейному лікарю (лікарю-педіатру) дитини.

3.2 Управління соціального захисту населення не пізніше 10 днів із дати отримання від ЛКК медичного висновку направляє батькам / законним представникам дитини за місцем проживання письмове повідомлення про право на державну соціальну допомогу, умови, розмір і порядок її призначення, консультує щодо вибору батьками реабілітаційної установи і відшкодовує вартість наданих дитині реабілітаційних заходів, забезпечує технічними та іншими засобами реабілітації згідно з ІПР.

3.3 Сімейний лікар (лікар-педіатр) рекомендує батькам дитини з порушеннями розвитку або інвалідністю за наміру батьків / законних представників направити дитину старше 2 років до закладу освіти – звернутися до ІРЦ для проведення комплексної оцінки з метою визначення особливих освітніх потреб дитини та розроблення рекомендацій щодо освітньої програми.

4. За запитом Служби у справах дітей сімейний лікар (лікар-педіатр) бере участь в оцінці потреб сім'ї/дитини, інформує про фактичне проходження медичного обстеження дитини і входить до міждисциплінарної команди під час складання індивідуального плану соціального захисту дитини та/або плану соціального супроводу сім'ї.

5. Якщо батьки / законні представники ігнорують рекомендації сімейного лікаря (лікаря-педіатра) і не виконують батьківські обов'язки, лікар зобов'язаний повідомити Службу у справах дітей за телефоном 0635066476 або центр соціальних служб за телефоном 2-11-33, 3-10-07.

**Протокол міжвідомчої взаємодії
щодо випадків виявлення дітей з порушеннями розвитку або інвалідністю для
вчителів, вихователів та інших працівників освітньої сфери**

Висловлюючи стурбованість тим, що, незважаючи на чинні нормативно-правові акти та заходи на рівні держави, діти з порушенням розвитку або інвалідністю та їхні сім'ї продовжують стикатися з бар'єрами на шляху їхньої участі в житті громади як повноправних членів, а права дітей порушуються, зокрема щодо доступу до послуг.

Прагнучи забезпечити захист прав і можливостей дітей із порушенням розвитку або інвалідністю на рівний доступ до послуг.

Із метою підвищення ефективності міжвідомчої співпраці та стандартизації дій суб'єктів соціальної роботи на території громади, а саме органу місцевого самоврядування, закладів та установ, організацій із питань соціального захисту дітей та їхніх сімей, надавачів послуг і жителів громади, розроблено даний Протокол міжвідомчої взаємодії який стосується:

- 1) винятково випадків виявлення дітей з порушеннями розвитку або інвалідністю;
- 2) процедур обміну інформацією та перенаправлення виявлених випадків;
- 3) опису процесів для подальшої організації послуг такими дітьми і їхнім сім'ям.

1. У разі виявлення дитини з ознаками порушення розвитку або інвалідністю (Таблиця 1) **вчитель, класний керівник, вихователь, інший працівник закладу освіти повинен:**

1.1 у спокійній, виваженій манері звернути увагу батьків / законних представників на ті ознаки, які спричинили занепокоєння, а також поцікавитися, чи зверталися вони до сімейного лікаря (лікаря-педіатра) із приводу можливих порушень розвитку дитини;

1.2 порадитися з батьками / законними представниками, як налагодити контакт із дитиною (як вони справляються з аналогічними ситуаціями вдома, у побуті, під час прогулянок тощо);

1.3 рекомендувати звернутися за допомогою до таких спеціалістів у громаді:

✓ команди психолого-педагогічного супроводу освітнього закладу або до окремих її членів: психолога, логопеда, соціального педагога та інших;

✓ сімейного лікаря (лікаря-педіатра), із яким підписали декларацію про вибір лікаря, або до закладу охорони здоров'я, за яким вони закріплені територіально;

✓ Комунальної установи «Менський інклюзивно-ресурсний центр» Менської міської ради (далі – ІРЦ);

✓ у разі, якщо потрібна допомога, – до Комунальної установи «Менський міський центр соціальних служб» Менської міської ради.

1.4 пояснити їм, що відбудеться у разі звернення до цих спеціалістів у громаді:

1.4.1 Сімейний лікар (лікар-педіатр), із яким підписана декларація про вибір лікаря або до закладу охорони здоров'я, за яким вони закріплені територіально:

а) за згоди батьків проведе медичне обстеження дитини і надасть первинну медичну допомогу;

б) направить дитину (за потреби) на консультування до профільного спеціаліста (-тів) вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги для підтвердження діагнозу та проведення лікування, необхідних досліджень;

в) за необхідності долучиться до здійснення оцінки потреб дитини;

г) за необхідності встановлення інвалідності сприятиме оформленню відповідних документів для ЛКК та складанню індивідуального плану реабілітації дитини (ІПР), у якому визначаються необхідні реабілітаційні заходи;

1.4.2 Спеціалісти ІРЦ:

а) проведуть комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини;

б) складуть висновок про комплексну оцінку, де зазначатиметься наявність або відсутність особливих освітніх потреб дитини, а також рекомендації щодо освітньої програми для дитини;

в) організують психолого-педагогічний супровід та надання психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг дитині з особливими освітніми потребами в закладі освіти за місцем навчання

дитини;

г) проконсультують батьків / законних представників щодо отримання освітніх послуг та нададуть їм психологічну допомогу.

1.4.3 Фахівець із соціальної роботи за місцем проживання (перебування) дитини:

а) здійснить оцінку потреб дитини та її сім'ї, за потреби залучить необхідних спеціалістів;

б) забезпечить (за потреби) представництво інтересів під час оформлення інвалідності та соціальної допомоги;

в) забезпечить надання соціальних послуг згідно з результатами оцінки потреб дитини / сім'ї;

г) здійснить (за потреби) соціальний супровід для отримання медичних і реабілітаційних послуг;

д) якщо батьки / законні представники ігноруватимуть отримані рекомендації, повідомить Службу у справах дітей.

1.5 Повідомити уповноважену особу закладу освіти, визначену директором закладу для здійснення невідкладних заходів реагування на випадки виявлення дитини з ознаками порушень розвитку або інвалідності, а у разі її відсутності – керівникові закладу чи його заступникові про виявлення дитини з порушеннями розвитку або інвалідністю.

1.6 Уповноважена особа (керівник закладу чи його заступник), отримавши повідомлення про виявлену дитину, яка має порушення розвитку або інвалідність, повинна невідкладно перенаправити батьків / законних представників до фахівця із соціальної роботи за місцем проживання (перебування) дитини, повідомивши про це Комунальну установу «Менський міський центр соціальних служб» Менської міської ради (далі – КУ ММЦСС) за телефоном 2-11-33, 3-10-07 або електронною поштою за адресою: chaykiMena@gmail.com, mmcssdmradamena@ukr.net

1.7 Керівник КУ ММЦСС визначить відповідального фахівця із соціальної роботи, який спілкуватиметься з батьками / законними представниками і діятиме за встановленим Протоколом міжвідомчої взаємодії щодо випадків виявлення дітей з порушеннями розвитку чи інвалідністю для фахівців із соціальної роботи.

У закладі освіти на інформаційному стенді та на офіційному вебсайті розміщується контактна інформація уповноваженої особи закладу, КУ ММЦСС, Служби у справах дітей, за якими можна отримати інформацію про гарячі телефонні лінії з питань надання соціальних послуг та захисту прав дитини, установ, організацій і закладів, які опікуються відповідними питаннями.

Таблиця 1

**Ознаки, які можуть свідчити
про порушення розвитку або інвалідність:**

Вік дитини	Сфера діяльності дитини	Ознаки
До 3 років	Сон	Прокидається більше 10 раз за ніч. Прокидається з різким криком.
	Споживання їжі	Має проблеми з смоктанням і ковтанням. Після 6 міс. не може їсти густу їжу. Після 1 року не може їсти тверду їжу. Вранішня блювота.
	Положення тіла	Неприродне положення тіла. Неприродний рух частина тіла.
	Туалет	У 2 роки не користується дитячим горщиком.
	Поведінка	Не може зосередити увагу на предметі, «блукаючий» погляд. Після 1 року дитина не звертає увагу дорослого на власні дії (поведінку), не потребує схвалення чи заохочення, не звертається за допомогою.
4-18 років	Мовлення і комунікація	Незрозуміла для оточуючих мова. Неосмислене спілкування. Відсутність реакції під час звертання.
	Поведінка і реакції	Нетипова поведінка, неадекватні реакції, що не характерні для віку дитини і небезпечні як для неї безпосередньо, так і для оточуючих. Не вдається встановити зоровий контакт з дитиною. Підвищена чутливість до шуму, музики, світла, одягу, запахів, купання.
		Стереотипні рухи на зразок похитування чи махання

		руками. Ігри на самоті. Агресивна поведінка і прояви самоагресії.
	Здатність до самостійного пересування	Потреба в постійній допомозі під час переміщення у просторі, збереження рівноваги тіла під час пересування, під час зміни положення тіла.
	Здатність до самообслуговування	Залежність від дорослого під час прийому їжі, відвідування туалету, ванної кімнати, збирання на прогулянку тощо.
	Зовнішній вигляд	Неприродна постава або рухи, інші фізичні обмеження (не закривається око, відсутність кінцівки (її частини), кульгавість, асиметрія обличчя, опущене віко тощо.

**Заступник міського голови з
питань діяльності виконавчих
органів ради**

Вікторія ПРИЩЕПА